

صلاة الاضلاع

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: جامعه شناسی

عنوان:

بررسی تاثیر ساختار خانواده (اقتدارگرا و اقناع گرا) بر مشارکت اجتماعی دانشجویان (مطالعه موردی

دانشجویان دانشگاه پیام نور همدان).

استاد راهنما:

دکتر محمد باقر تاج الدین

استاد مشاور:

دکتر غلام علی لیاقت

پژوهشگر:

مهردادحسین پناهی

تابستان ۱۳۹۰

تقدیم به :

همسرم که سایه ی مهربانیش سایه سار زندگیم می باشد ، او که اسوه صبر و تحمل بوده و مشکلات

مسیر را برایم تسهیل نمود و در تمامی لحظات رفیق راهم بود.

پدرم که شانه های خسته اش تکیه گاه زندگیم بود (روحش شاد).

مادرم که دستان پر مهر و آغوش گرمش پناه خستگیم بود.

تشکر و قدردانی:

سپاس بیکران پروردگار یکتا را که هستی مان بخشید و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت .

سپاس فراوان از راهنمای دلسوز ، مشوق راه علم، استاد ارجمند جناب آقای دکتر محمدباقر تاج الدین به خاطر زحمات بی دریغشان.

سپاس فراوان از مشاور محترم و فرزانه استاد ارجمند، جناب آقای دکتر غلامعلی لیاقت به خاطر راهنماییهای ارزنده ایشان.

و با سپاس از تمامی کسانی که مرا در این راه یاری نموده اند.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب ..... دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی..... در رشته ..... که در تاریخ ..... از پایان نامه خود تحت عنوان .....

..... با کسب نمره ..... و درجه ..... دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم :

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه ، کتاب ، مقاله و ...) استفاده نموده ام مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً" برای هیچ مدرک تحصیلی (همسطح ، پایین تر و بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل ، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه را داشته باشم از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود ، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ:

از پایان نامه خود

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای / خانم

مورد تصویب

و با درجه

بحروف

دفاع نموده و با نمره

قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشکده .....

.....
(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد شناسایی پایان نامه:
کد واحد: ۱۰۱	

عنوان پایان نامه:

نام خانوادگی دانشجو:	تاریخ شروع پایان نامه:
شماره دانشجویی:	تاریخ اتمام پایان نامه:
رشته تحصیلی:	

استاد/ استادان راهنما:

استاد/ استادان مشاور:

آدرس و شماره تلفن:

چکیده پایان نامه (شامل خلاصه ، اهداف ، روشهای اجرا و نتایج به دست آمده):

در تحقیق حاضر به بررسی تاثیر ساختار خانواده بر مشارکت اجتماعی دانشجویان دانشگاه پیام نور همدان در بین نمونه ۳۳۹ نفری به روش پیمایشی پرداخته شده است. چهارچوب نظری در این پژوهش ترکیبی از دو نظریه ساختار شخصیتی هیگن و همچنین نظریه کنشی پارسونز شکل گرفته است. از نظریه ساختار شخصیتی دو فرضیه در خصوص اقناع گرایی و اقتدارگرایی در ساختار خانواده و همچنین از نظریه کنش پارسونز چهار فرضیه در خصوص عام گرایی ، خرد گرایی ، امید به آینده و فعال گرایی شکل گرفته است.

مسئله اصلی مشارکت اجتماعی در جامعه تواتری و دوره ای بودن آن است که چگونه در دوره ای مشارکت اجتماعی بالا و در دوره ای دیگر پایین و همچنین می توان بیان داشت که جامعه ما از مشارکت اجتماعی در سطح پایینی برخوردار است که این خود از چندین عامل پیروی می کند که

یکی از مهمترین آنها نظام ساختار خانواده است چراکه خانواده پایه گذار جامعه و همچنین اولین کانون اجتماعی کردن فرزندان است.

هدف اصلی از انجام این پژوهش این است که نوع تربیت و شخصیت افراد در ساختار خانواده های (اقناع گرا ، اقتدارگرا) چه تاثیری می تواند بر مشارکت اجتماعی داشته باشد و چگونه از طریق خانواده می تواند سطح مشارکت اجتماعی را در جامعه افزایش داد.

بدین سان پس از انجام بحث نظری و همچنین جمع آوری اطلاعات، از طریق نرم افزار SPSS به تجزیه و تحلیل داده ها از دو روش همبستگی پیرسن و تحلیل واریانس در رگرسیون خطی پرداخته شده است ، نتایج به دست آمده از این پژوهش حاکی از این است که هرچه اقناع گرایی خانواده افزایش می یابد بر میزان مشارکت اجتماعی دانشجویان افزوده می شود. یعنی بین اقناع گرایی خانواده ها و مشارکت اجتماعی همبستگی قوی و مثبتی وجود دارد و بلعکس آن در خصوص اقتدارگرایی خانواده ها هرچه بر میزان اقتدارگرایی خانواده ها افزوده می شود از میزان مشارکت اجتماعی دانشجویان کاسته می شود یعنی همبستگی بین این دو معنادار منفی است.

مناسب است

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه

تاریخ و امضاء

مناسب نیست

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	کلیات پژوهش .....
۲	۱-۱- بیان مساله .....
۶	۲-۱- اهداف تحقیق .....
۷	۳-۱- سوالات پژوهشی .....
۷	۴-۱- اهمیت موضوع تحقیق و کاربرد آن .....
۱۰	فصل دوم مبانی و چهارچوب نظری پژوهش .....
۱۱	۱-۲- پیشینه مطالعاتی موضوع .....
۱۴	۲-۲- پیشینه مطالعاتی در ایران .....
۲۲	۳-۲- خانواده از نظر لغوی .....
۲۵	۴-۲- پدر سالاری .....
۲۶	۵-۲- مادر سالاری (مادرسری-مادر شاهی) .....
۲۶	۶-۲- مشارکت از نظر مفهومی .....
۳۱	۷-۲- عوامل ودلائل مشارکت .....
۳۴	۸-۲- اصول بنیادی مشارکت .....
۳۵	۹-۲- ابعاد مشارکت .....
۳۵	۱۰-۲- مبانی مشارکت .....
۳۵	۱۰-۲- ۱- مبانی فلسفی ودینی مشارکت .....
۳۷	۱۰-۲- ۲- مبنای روان شناختی مشارکت .....
۳۷	۱۰-۲- ۳- مبنای سیاسی مشارکت .....
۳۷	۱۰-۲- ۴- مبنای اقتصادی مشارکت .....
۳۸	۱۰-۲- ۵- مبنای جامعه شناختی مشارکت .....
۴۰	۱۱-۲- انواع سطوح مشارکت .....
۴۱	۱۲-۲- قلمرو و زمینه عمل مشارکت .....
۴۲	۱۳-۲- توسعه ومشارکت .....
۴۳	۱۴-۲- مبانی نظری پژوهش .....

۴۳.....	۲-۱۴-۱ قدرت در خانواده.....
۴۷.....	۲-۱۴-۲- ساختار خانواده.....
۵۰.....	۲-۱۴-۳- پارسونز ونظریه ی تفکیک نقشها.....
۵۳.....	۲-۱۴-۴- نظریه کالینز در مورد قدرت در خانواده.....
۵۴.....	۲-۱۴-۵- تاءثیر جهانی شدن بر ساختار خانواده از دیدگاه گیدنز.....
۵۹.....	۲-۱۴-۶- تجدد گرایی در ساختار خانواده.....
۶۱.....	۲-۱۴-۷- نظریه ی دانیل لرنر در مورد مشارکت.....
۶۳.....	۲-۱۴-۸- نظریه فرست.....
۶۵.....	۲-۱۴-۹- نظریه وبر.....
۶۷.....	۲-۱۴-۱۰- رابرت کی مرتن.....
۶۸.....	۲-۱۴-۱۱- یورگن هابرماس.....
۶۹.....	۲-۱۴-۱۲- نظریه تدگار.....
۷۱.....	۲-۱۴-۱۳- نظریه ی هومنز.....
	۲-۱۴-۱۴ نظریه ی هیگن [ارتباط بین نوع نگرش به ساختار خانواده و فعالیتهای اجتماعی
۷۲.....	(مشارکت اجتماعی).....
۸۱.....	۲-۱۵- چارچوب نظری پژوهش.....
۸۵.....	۲-۱۶- مدل پژوهش.....
۸۵.....	۲-۱۷- فرضیه های پژوهش.....
۸۷.....	فصل سوم روش پژوهش.....
۸۸.....	۳-۱- روش پژوهش.....
۸۹.....	۳-۲- برآورد حجم نمونه و روش نمونه گیری.....
۹۰.....	۳-۳- روشهای آماری مورد استفاده.....

۹۱	۳-۴- ابزار جمع آوری اطلاعات.....
۹۲	۳-۵- اعتبار و روایی پژوهش.....
۹۳	۳-۶- متغیرهای تحقیق و تعریف عملیاتی آنها.....
۹۵	فصل چهارم یافته ها.....
۹۶	مقدمه.....
۹۷	۴-۲- مشخصات عمومی پاسخگویان.....
۹۷	۴-۲-۱- جنس پاسخگویان.....
۹۹	۴-۲-۵- سن پاسخگویان.....
۱۰۱	۴-۲-۳- وضعیت تأهل پاسخگویان.....
۱۰۳	۴-۲-۴- سال ورود پاسخگویان به دانشگاه.....
۱۰۵	۴-۲-۵- شغل پاسخگویان.....
۱۰۷	۴-۲-۶- شهر بومی پاسخگویان.....
۱۰۹	۴-۲-۷- رشته دانشگاهی پاسخگویان.....
۱۱۱	۴-۳- متغیرهای پژوهش.....
۱۱۱	۴-۳-۱- متغیر مستقل اول میزان اقتناع گرایی.....
۱۱۳	۴-۳-۲- متغیر مستقل دوم میزان اقتدارگرایی.....
۱۱۵	۴-۳-۳- متغیر مستقل سوم میزان امید به آینده.....
۱۱۷	۴-۳-۴- متغیر مستقل چهارم میزان عام گرایی.....
۱۱۹	۴-۳-۵- متغیر مستقل پنجم میزان فعال گرایی.....
۱۲۱	۴-۳-۶- متغیر مستقل ششم میزان خرد گرایی.....
۱۲۳	۴-۳-۷- متغیر وابسته میزان مشارکت اجتماعی.....
۱۲۵	۴-۴- تحلیل اطلاعات نتیجه سنجش فرضیه ها.....
۱۲۵	۴-۴-۱- آزمون فرضیه اول.....
۱۲۹	۴-۴-۲- آزمون فرضیه دوم.....

۱۳۳	.....	۳-۴-۴-آزمون فرضیه سوم
۱۳۷	.....	۴-۴-۴-آزمون فرضیه چهارم
۱۴۱	.....	۵-۴-۴-آزمون فرضیه پنجم
۱۴۵	.....	۶-۴-۴-آزمون فرضیه ششم
۱۴۹	.....	فصل پنجم بحث و نتیجه گیری
۱۵۰	.....	۱-۵-نتیجه گیری
۱۵۳	.....	۲-۵-پیشنهادات
۱۵۳	.....	۱-۲-۵-پیشنهادات حاصل از تحقیق
۱۵۴	.....	۲-۲-۵-پیشنهادات جانبی
۱۵۵	.....	۳-۲-۵-پیشنهادات برای محققین بعدی
۱۵۵	.....	۳-۵-فهرست منابع و مآخذ
۱۵۵	.....	۱-۳-۵-منابع فارسی
۱۶۱	.....	۲-۳-۵-منابع انگلیسی
۱۶۱	.....	۴-۵-چکیده انگلیسی
۱۶۳	.....	۵-۵-ضمائم

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲- الگوی عوامل موثر بر شکل گیری شخصیت افراد از نظر هیگن.....	۸۰
جدول ۲-۲- ارتباط نظریه ها با فرضیه ها.....	۸۴
جدول ۱-۳- سنجش فرضیه ها.....	۹۰
جدول ۲-۳- روایی پژوهش با استفاده از آلفای کرونباخ.....	۹۳
جدول ۱-۴- توزیع فراوانی جنسی پاسخگویان.....	۹۷
جدول ۲-۴- توزیع فراوانی سن پاسخگویان.....	۹۹
جدول ۳-۴- توزیع فراوانی وضعیت تاهل پاسخگویان.....	۱۰۱
جدول ۴-۴- توزیع فراوانی سال ورود پاسخگویان به دانشگاه.....	۱۰۳
جدول ۵-۴- توزیع فراوانی شغل پاسخگویان.....	۱۰۵
جدول ۶-۴- توزیع فراوانی شهر بومی پاسخگویان.....	۱۰۷
جدول ۷-۴- توزیع فراوانی رشته دانشگاهی.....	۱۰۹
جدول ۸-۴- توصیف اطلاعات میزان اقناع گرایی.....	۱۱۱
جدول ۹-۴- توصیف اطلاعات میزان اقتدارگرایی.....	۱۱۳
جدول ۱۰-۴- توصیف اطلاعات میزان امید به آینده.....	۱۱۵
جدول ۱۱-۴- توصیف اطلاعات میزان عام گرایی.....	۱۱۷
جدول ۱۲-۴- توصیف اطلاعات میزان فعال گرایی.....	۱۱۹
جدول ۱۳-۴- توصیف اطلاعات میزان خرد گرایی.....	۱۲۱
جدول ۱۴-۴- توصیف اطلاعات میزان مشارکت اجتماعی.....	۱۲۳
جدول ۱۵-۴- بررسی خطی و غیر خطی بودن همبستگی بین میزان اقناع گرایی خانواده ها با میزان مشارکت اجتماعی دانشجویان با استفاده از رگرسیون خطی.....	۱۲۵
جدول ۱۶-۴- بررسی سنجش همبستگی بین شاخص اقناع گرایی خانواده ها با مشارکت اجتماعی.....	۱۲۷
جدول ۱۷-۴- بررسی سنجش تفاوت مشارکت اجتماعی دانشجویان در سطوح مختلف میزان اقناع گرایی خانواده ها.....	۱۲۷
جدول ۱۸-۴- بررسی خطی و غیر خطی بودن همبستگی بین میزان اقتدارگرایی خانواده ها با میزان مشارکت اجتماعی دانشجویان با استفاده از رگرسیون خطی.....	۱۲۹

- جدول ۴-۱۹- بررسی سنجش همبستگی بین شاخص اقتدار گرایی خانواده ها با مشارکت اجتماعی.....۱۳۱
- جدول ۴-۲۰- سنجش تفاوت مشارکت اجتماعی دانشجویان در سطوح مختلف میزان اقتدارگرایی خانواده ها.....۱۳۱
- جدول ۴-۲۱- بررسی خطی و غیر خطی بودن همبستگی بین میزان عام گرایی خانواده ها با میزان مشارکت اجتماعی دانشجویان با استفاده از رگرسیون خطی.....۱۳۳
- جدول ۴-۲۲- بررسی سنجش همبستگی بین شاخص عام گرایی خانواده ها با مشارکت اجتماعی.....۱۳۵
- جدول ۴-۲۳- سنجش تفاوت مشارکت اجتماعی دانشجویان در سطوح مختلف میزان عام گرایی خانواده ها.....۱۳۶
- جدول ۴-۲۴- بررسی خطی و غیر خطی بودن همبستگی بین میزان فعال گرایی خانواده ها با میزان مشارکت اجتماعی دانشجویان با استفاده از رگرسیون خطی.....۱۳۷
- جدول ۴-۲۵- بررسی سنجش همبستگی بین شاخص فعال گرایی خانواده ها با مشارکت اجتماعی.....۱۳۹
- جدول ۴-۲۶- سنجش تفاوت مشارکت اجتماعی دانشجویان در سطوح مختلف میزان فعال گرایی خانواده ها.....۱۳۹
- جدول ۴-۲۷- بررسی خطی و غیر خطی بودن همبستگی بین میزان خرد گرایی خانواده ها با میزان مشارکت اجتماعی دانشجویان با استفاده از رگرسیون خطی.....۱۴۱
- جدول ۴-۲۸- بررسی سنجش همبستگی بین شاخص خردگرایی خانواده ها با مشارکت اجتماعی.....۱۴۳
- جدول ۴-۲۹- سنجش تفاوت مشارکت اجتماعی دانشجویان در سطوح مختلف میزان خردگرایی خانواده ها.....۱۴۳
- جدول ۴-۳۰- بررسی خطی و غیر خطی بودن همبستگی بین میزان امید به آینده خانواده ها با میزان مشارکت اجتماعی دانشجویان با استفاده از رگرسیون خطی.....۱۴۵
- جدول ۴-۳۱- بررسی سنجش همبستگی بین شاخص امید به آینده خانواده ها با مشارکت اجتماعی.....۱۴۷
- جدول ۴-۳۲- سنجش تفاوت مشارکت اجتماعی دانشجویان در سطوح مختلف میزان امید به آینده خانواده ها.....۱۴۸

صفحه	عنوان
۹۸.....	۱-۴- نمودار درصد فراوانی جنسی پاسخگویان.....
۱۰۰.....	۲-۴- نمودار درصد فراوانی سنی پاسخگویان.....
۱۰۲.....	۳-۴- نمودار درصد فراوانی وضعیت تاهل پاسخگویان.....
۱۰۴.....	۴-۴- نمودار درصد فراوانی سال ورود به دانشگاه پاسخگویان.....
۱۰۶.....	۵-۴- نمودار درصد فراوانی شغل پاسخگویان.....
۱۰۸.....	۶-۴- نمودار درصد فراوانی شهر بومی پاسخگویان.....
۱۱۰.....	۷-۴- نمودار درصد فراوانی رشته دانشگاهی پاسخگویان.....
۱۱۲.....	۸-۴- نمودار توزیع فراوانی میزان اقناع گرایی.....
۱۱۴.....	۹-۴- نمودار توزیع فراوانی میزان اقتدار گرایی.....
۱۱۶.....	۱۰-۴- نمودار توزیع فراوانی میزان امید به آینده.....
۱۱۸.....	۱۱-۴- نمودار توزیع فراوانی میزان عام گرایی.....
۱۲۰.....	۱۲-۴- نمودار توزیع فراوانی میزان فعال گرایی.....
۱۲۲.....	۱۳-۴- نمودار توزیع فراوانی میزان خرد گرایی.....
۱۲۴.....	۱۴-۴- نمودار توزیع فراوانی میزان مشارکت اجتماعی.....

صفحه	عنوان
۶۳.....	۱-۲- مدل مشارکتی لرنر.....
۸۵.....	۲-۱۷- مدل تحقیق.....

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱ - بیان مساله

[مفاهیم خانواده به عنوان یک نهاد اجتماعی و مشارکت اجتماعی به عنوان یک مؤلفه اساسی زندگی اجتماعی و جامعه مدنی از موضوعات مهم جامعه شناسی به شمار می رود. مطالعه چگونگی روابط درونی در خانواده به عنوان نخستین عامل جامعه پذیری افراد با پدیده مشارکت اجتماعی، امر مهمی در جامعه شناسی خانواده میباشد. خانواده از دیدگاهی یک نشان یا نماد اجتماعی شمرده میشود و برآیند یا انعکاسی از کل جامعه است] (ساروخانی، ۱۳۷۰: ۱۳۴).

[در واقع می توان خانواده را اولین نقطه تربیت اجتماعی و مهمترین عامل نفوذ ارز شها وهنجارهای جامعه در شخصیت افراد دانست] (وحیدا و نیازی، ۱۳۸۳ : ۱۳۴). [در طی فرآیند جامعه پذیری هراندازه ساختار خانواده جنبه دمکراتیک داشته و سویه مشارکتی در آن بیشتر باشد، تفکر افراد هماهنگی بیشتری با مشارکت پذیری خواهد داشت.

فرآیند مشارکت از این جهت، تغییرات اجتماعی حاصل از صنعتی شدن و مدرنیته، تأثیر شایانی بر ساختار خانواده و جایگاه اعضای آن داشته است. دگرگونیهای اجتماعی و تحول در الگوهای زندگی جوامع شهری و ورود زنان به اجتماع، موجب تغییر و تحول در نگرش افراد در توزیع نقشها و به تبع آن توزیع قدرت در خانواده شده است] (مهدوی و صبوری، ۱۳۸۲: ۲۹).

گسترش تحصیلات عالی در بین زنان و افزایش نسبت شهرنشینی، تغییرات گسترده ای رادر نظام روابط سنتی ایران به دنبال داشته است. زنانی که توانسته اند در بیرون از محیط خانه، به اشتغال پردازند، به طور نسبی به استقلال مالی دست یافته اند. حضور زنان در عرصه های اجتماعی و تأمین مالی بخشی از هزینه های خانواده از درآمد زنان، قدرت چانه زنی آنها را در خانواده بالاتر برده است. تجربه های مشارکتی زنان در امور خانوادگی بدون اعمال قدرت یک جانبه از سوی مردان، عرصه را برای افزایش قابلیت های آنها به منظور مشارکت هرچه بیشتر در اجتماع فراهم آورده است. از سوی دیگر، این امر به پذیرش جایگاه های متفاوت اعضای خانواده نسبت به گذشته در ذهن مردان

منجر شده است. به طوری که، مردان واگذاری بخشی از قدرت مطلقه ی خود را در خانواده به زنان کاملاً پذیرفته اند و خود نیز در امور داخلی خانه که به طور سنتی مخصوص زنان بود، مشارکت فعال دارند. خانواده به عنوان اولین نهاد مسؤول در تربیت افراد جامعه، و نگرش و عملکرد آنها تأثیری مسلم و فراگیر دارد. از نظر گی روشه (۱۳۶۹) و گیدنز (۱۳۷۶) شکل ارتباطات والدین، به عنوان الگوی مشخص بر روند شکل گیری شخصیت فرزندان عمل کرده و به عنوان یک نظام کارکردی در سطوح کلان، میانی و خرد با کارکردهای افزایش ثبات اجتماعی، تقویت روحی همبستگی و کاهش تعارضات گروهی، از بین بردن فرهنگ حاشیه نشینی، شکوفایی استعدادها و بروز خلاقیت، بسط ارزشهای دموکراتیک، سهمین شدن در منابع قدرت و تقویت روحیه مسؤولیت پذیری همراه است. [رهنما با تأکید بر نقش کلیدی مشارکت در توسعه انسان محور، چهارکارکرد شناختی، اجتماعی، سیاسی و ابزاری برای مشارکت قایل است] (رهنما، ۱۹۹۹: ۲ - ۱۲۱).

نقش و کارکرد اساسی مشارکت اجتماعی در سه سطح ایجاد شهروند برجسته، جامعه بهتر و شیوه حکومتگری مطلوب، میتواند به ارتباط تنگاتنگ مشارکت و مردم سالاری منجر شود. از یک طرف مشارکت میتواند در بستر جوامع مردم سالار تحقق یابد و از طرف دیگر به ایجاد یک جامعه مردم سالار کمک میکند. چرا که از طریق ایجاد شهروندانی برجسته و فعال و گسترش هنجارهای تعامل و تعاون میان افراد و همچنین شیوه های مطلوب حکومتگری به گسترش مردم سالاری یاری خواهد کرد. البته باید توجه داشت که مشارکتهای آگاهانه و مستمر و پایدار که در یک جامعه نهادینه شده اند میتوانند هدف فوق الذکر را تامین کنند. کنشگرانی که چنین مشارکتهایی دارند در یک فرایند بازاندیشانه به بهتر شدن زندگی اجتماعی کمک میکنند، این نوع مشارکت بیشتر از آنکه از بالا و توسط حکومت تجویز شود ناشی از گروه بندیها و شکل گیری اجتماعات خود جوش و داوطلبانه در میان اقشار مختلف اجتماعی است. یک جامعه که از پایین به گسترش شبکه های اجتماعی دامن میزند همواره موفق تر از جامعه ای است که این عمل از بالا به آن تجویز میشود، چگونگی شکل

گیری فرایند مشارکت، و ناپایداری و عدم اثرگذاری بر فرایند توسعه و... آن را تبدیل به یک مسئله نموده است. شناخت این مساله در جامعه ایران نیز اگرچه از منظر صاحب نظران و دولتمردان به دور نبوده است اما کمتر به وجوه متعدد آن توجه شده است. تحقق مشارکت مردم و دموکراتیک تر شدن ساخت اجتماعی همواره منوط به تصویب قوانین و اصلاحات ساختی شده است.

آنچه که بیش از هر چیز از نگاه صاحب نظران و دولتمردان به دور مانده است توجه به زمینه های تدوینی افراد است که در جامعه مدنی شرکت می کنند به همین علت همواره شاهد مشارکتهای مقطعی و نا پایدار در عرصه های مختلف بوده ایم. رشد و توسعه مردم سالاری در لایه های زیرین جامعه (به ویژه درون نهادهای جامعه پذیری) شاید در کوتاه مدت به دموکراتیک شدن عرصه ی عمومی و ساخت اجتماعی نینجامد اما تاثیرات درازمدت آن در این امر امکان ناپذیر است. از تفکیک تاثیر کوتاه مدت و بلند مدت به این نکته پی می بریم که در جامعه ایران همواره نوعی اراده وجود داشته است که خواهان مشارکتهای مقطعی و کوتاه مدت بوده است، این امر پیوند مستقیمی با منافع اجتماعی یک گروه یا یک جناح خاص داشته است .

کارکرد این نوع مشارکت ایجاد نوسانهای شدید در فرایند دموکراتیک شدن جامعه ایرانی است. تجربه فراز و فرودهای فرایند دموکراتیک شدن جامعه ایرانی از نشانه های اساسی تدوین نیافتن و پایدار نشدن مشارکت به عنوان یک امر جمعی معطوف به بهبود به تقویت زندگی اجتماعی است. به نظر می رسد وجود گسترده شبکه های اجتماعی و فعالیتهای گروهی داوطلبانه در میان اقشار مختلف اجتماع در انعطاف پذیر کردن ساخت سیاسی و به یک معنا دموکراتیک کردن آن نقشی اساسی داشته است ، هر اندازه افرادی که در جامعه مدنی شرکت خواهند کرد واجد پتانسیلهای مدنی یا به عبارتی دارای تعهد مدنی بالایی باشند، بهتر می توانند در تعیین سرنوشت خود و جامعه نقش ایفا کنند، باید توجه داشت تعهد مدنی یک امر آموختنی است افراد یاد میگیرند که نسبت به سرنوشت خود و